

NORGES HØYESTERETT

Den 29. september 2008 avsa Høyesterett dom i

HR-2008-01664-A, (sak nr. 2008/288), sivil sak, anke,

StatoilHydro ASA

(advokat Lars Holo)

Næringslivets Hovedorganisasjon
(hjelpetinterveniens)

(advokat Erik C. Aagaard)

mot

John Steinar Weltzien
Arnt Jørgensen
Odd Monstad
Tor Young-Halvorsen
Elin Kristine Øvre-Johnsen
Trond Gunnar Larsen
Arnt Henrik Løvset Gulbrandsen
Ingjerd Marie Unhjem Eldrup
Kjell Oppegaard
Arne Herbjørnsen
Alf Birger Sand
Oddvar Tveit
Tor Simonsen
Bjørnar Austbø
Martin Wendpaap
Ola-Petter Ansteinsson
Arnljot Aamodt
Eitel Theodor Gottlob Braeuning
Solveig Dons Landsnes
Karin Olsen
Ole Egil Eilertsen
Emmy Pedersen
Jørund Leander Karlsen
Ole-Bertel Alvestad
Hartvik Bakås
Hans Olsen
Magne Elias Døssland
Fredrik Johan Steineke
Inger Husebø Schøyen

Kai Killerud
Eva Teien
Julia Cowlshaw
Sonja Synøve Darup
Magne Arnljot Sandtorv
Isak Martin Solheim
Gunnar Rune Løland
Roar Martin Stokholm
Ragnar Magnussøn
Kåre Moen
Børre Birkeland
Lars A Ullensvang
Bjarne Peder Knudsen
Arne Iversen
Poul Erik Jacobsen
Åge Christensen
Egil Martin Hopen
Ola Nervik
Per Arvid Farberg
Jan Fredrik Bartminski
Terje Louis Enoksen
Eli Stokke
Bjørn Glesaaen
Ole Johan Schjerven
Bjørn Louge Hodneland
Jan Bosio
Hogne Hognset
Prem Prakash
Grethe Johanne Narvestad
Aage Teien
Birger Giæver
Björg Kielland
Svein Bjørnebekk
Eugen Berg
Ole Kristen Skuggevik
Harald Kleppan
Willy Anker Salte
Wilfred Bergmann
Karl K. Lanton
Brit Løberg
Helge De Fine
Christen Magne Jensen
Svenn Oddvar Skutle
Tore Bergesen
Ulrike Samuelson
Halstein Skramstad Haga
Ingeborg Irene Haavik
Kari Normann
Hans Obrestad
Björg Gjølmesli

Odd Magne Almankaas
Thor Martin Nordgård
Bodil Marie Øglænd
Kjell Oluf Kvamme
Jan Martin Eliassen
Torger Hetland
Antonio Gemmoni
Anders Forreløkken
Annar Malvin Johansen
Knut Johan Johansen Solvang
Inge Ragnvald Frøystad
Trude Young-Halvorsen
Dagfinn Walter Lorentzen
Knut Jørgen Jørgensen
John Solvik
Kjell Ingvar Hagemark
Egil Sundet
Knut Braskerud Sunde
Magne Kristoffer Dørheim
Halvor Stein Mellegaard
Tor Torstensen
Reino Hänninen
Olav Johan Elisen
Ragnhild Bowitz
Arne Norvald Traa
Richard Michael Pegrum
Torstein Harald Gabrielsen
Tor Sandly Nilsen
Helge Kaare Voldsbekk
Odd Johan Larsen
Solveig Meland
Per Aanestad
Jan Ole Aasen
John Bakk
Ole Henrik Indrebø
Leif Kristian Mæhlum
Per Hasler
Sigurd Oddvar Aunan
Åsmund Knut Gunleiksrud
Egil Robstad
Wenche Elise Aspelund
Harry Robertsen
Else Grethe H. Kolnes
Morten Andresen
Mens Ole Kirste
Sven Bertrand Jacobsen
Helge Ollestad
Asbjørn Mostad
Anne Helen Kyllingstad
Alf Bjarne Reed

Erik Rud
Gunnar Heiberg-Andersen
Herman Bjørn Moshagen
Reidar Breivik
Nils Torstein Langjordet
Per Agnor Gundersen
Sigmund Nævdal
Inger Marie Nielsen
Anfinn Padøy
Thor Meland
Torgeir Mauritz Siqveland
Stein Grotheim
Bjørn Hove
Oddvar Hoel
Per-Odd Austad
Trygve Roar Jensen
Svein Harry Øverby
Arne Christiansen
Atle August Thunes
Margot Pedersen
Sigurd Johan Seglem
Terje Asbjørn Bjørndal
Helene Hegland
Magda Frøvik
Per Arne Moen
Sven Kristian Gjessing
Svein Brandt Andersen
Åge Werner Ottosen
Arne Reitan
Jan Tjemsland
Ole Andreas Følgerø
Egil Kristian Iversen Hjellestad
Nils Sæther
Reidar Lindahl

(advokat Joar Heide - til prøve)

STEMMEGIVNING:

- (1) Dommer **Endresen**: Saken gjelder om arbeidsgiver er avtalerettslig forpliktet til å foreta innbetalinger som setter selskapets pensjonskasse i stand til å oppregulere pensjoner under utbetaling i samme forhold som grunnbeløpet i folketrygden endres for samme periode.

- (2) Sakens parter er StatoilHydro ASA og en rekke pensjonister i selskapet. StatoilHydro ASA har i den aktuelle periode hatt forskjellige navn. Jeg går ikke inn på dette, og benevner selskapet Statoil i hele perioden.
- (3) Statoil innførte i 1974 en kollektiv pensjonsordning for sine ansatte. Det fremgikk av forsikringsvilkårene at løpende pensjoner ville bli regulert i samsvar med grunnbeløpet i folketrygden. Vilkårene hadde også en bestemmelse om at Statoil stod fritt til å endre vilkårene forutsatt at endringen ikke var i strid med forsikringsvilkårene eller de til enhver tid gjeldende regler for kollektiv pensjonsforsikring.
- (4) I 1990 opprettet Statoil i stedet Statoils pensjonskasse, og de ansatte ble med virkning fra den 31. desember 1990 medlemmer i pensjonskassen. Man tok sikte på videreføring av de tidligere vilkår, og vedtektene hadde blant annet en reguleringsbestemmelse for løpende pensjoner knyttet til grunnbeløpet i folketrygden (G-regulering). Vedtektene inneholder også en særskilt bestemmelse om at styret i pensjonskassen har kompetanse til å vedta endringer.
- (5) De ansatte ble orientert om pensjonsordningen ved Statoils personalhåndbok, som ble utgitt i en rekke utgaver i det aktuelle tidsrom, og i ulike brosjyrer. I dette materialet ble det gjennomgående opplyst at "løpende pensjonsytelser blir regulert i takt med reguleringen av folketrygdens grunnbeløp". Formuleringen kunne variere noe, men innholdsmessig var det dette som ble formidlet.
- (6) Selskapets pensjonsordning var frem til lov om foretakspensjon trådte i kraft, knyttet opp mot de tidligere forskrifter for private tjenstepensjonsordninger. Det ble etter hvert politisk enighet om at de mange og komplekse spørsmål knyttet til private tjenstepensjonsordninger burde reguleres i en egen lov, og lov om foretakspensjon 24. mars 2000 nr. 16 trådte i kraft 1. januar 2001. Det fulgte av lovens overgangsregler at berørte pensjonsordninger måtte bringe sitt regelverk i samsvar med loven og dens forskrifter innen 1. januar 2003. På grunnlag av lovens bestemmelser utarbeidet Kredittilsynet reviderte standardvedtekter for konsernpensjonskasser.
- (7) I forbindelse med arbeidet med å tilpasse Statoils pensjonskasses vedtekter til lov om foretakspensjon, ble det særskilt tatt opp spørsmål om regulering av de løpende pensjoner. Den nye loven var ikke til hinder for at ordningen med G-regulering kunne videreføres, men det ble funnet hensiktsmessig å gå over til lovens ordning også på dette punkt. Vedtektene ble derfor endret slik at de ble overensstemmende med de standardvedtekter som Kredittilsynet hadde utarbeidet. Regulering av de løpende pensjoner ville etter dette bestemmes av den faktiske avkastning av pensjonsmidlene, eventuelt supplert med innbetalinger som Statoil måtte beslutte å foreta til pensjonskassen til finansiering av ytterligere regulering.
- (8) Den faktiske regulering av de løpende pensjoner ble i 2003 og 2004 lavere enn det som ville ha blitt resultatet om ordningen med G-regulering var blitt opprettholdt. Som følge av dette reiste 212 av Statoils pensjonister sak mot selskapet ved stevning til Stavanger tingrett den 27. august 2006.
- (9) Stavanger tingrett avsa den 9. februar 2007 dom med slik slutning:

”1. Statoil ASA frifinnes.

2. Saksøkerne (jfr. partslisten i bilag 1 til stevningen) dømmes til en for alle og alle for en å betale saksomkostninger til Statoil ASA med kr 212.890,15 – tohundreogtolvtusenåttehundreogtretti 15/100 – innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen, med tillegg av den til enhver tid gjeldende forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra oppfyllelsesfristen og til betaling skjer.”

(10) 157 av saksøkerne anket tingrettens avgjørelse til Gulating lagmannsrett. Lagmannsretten avsa den 4. desember 2007 dom med slik slutning:

”1. StatoilHydro ASA plikter med virkning fra 1. januar 2003 å foreta årlige innbetalinger til StatoilHydro ASAs pensjonskasse i et omfang som muliggjør oppregulering av pensjonene til de ankende parter tilsvarende den økning som har blitt besluttet av Stortinget for grunnbeløpet i folketrygden i tilsvarende periode.

2. StatoilHydro ASA plikter å erstatte de saksomkostninger som de ankende parter – som angitt i vedlegg 1 til anken – har pådratt seg i anledning saken for tingrett og lagmannsrett med kroner 571 922 – femhundreogsyttientusennihundreogtoogtyve 00/100 – med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.”

(11) Statoil anket den 28. desember 2007 lagmannsrettens dom til Høyesterett. Saken behandles følgelig etter tvistemålslovens regler. Anken er angitt å gjelde bevisbedømmelsen og rettsanvendelsen, men partene er enige om det alt vesentligste hva angår de faktiske omstendigheter, og ankesakens tema er først og fremst lagmannsrettens rettsanvendelse.

(12) For Høyesterett har Næringslivets Hovedorganisasjon erklært hjelpeintervensjon til fordel for den ankende part.

(13) Den ankende part, *StatoilHydro ASA*, har i det vesentligste gjort gjeldende:

(14) Den tjenestepensjon Statoil har innført, er en administrativ ordning som Statoil kan endre til enhver tid. Endringsadgangen fulgte i den kollektive pensjonsforsikringen direkte av vilkårene, og den er etter opprettelsen av pensjonskassen videreført ved en uttrykkelig bestemmelse i vedtektene for denne. Ordningen er ensidig opprettet av Statoil, som også alene dekker de samlede premier i ordningen. Denne forståelse av pensjonsordningen har også vært delt av de ansattes organisasjoner. Dette er særlig klart kommet til uttrykk ved tidligere endringer av vilkårene til de ansattes ugunst, ved endringen av vedtektene i desember 2002 og ved fusjonen mellom Statoil og Hydros olje- og gassavdeling.

(15) Det er tale om en kollektiv ordning, og en avtalerettslig forpliktelse ville eventuelt ha blitt inkludert i tariffavtalene etter forhandlinger mellom Statoil og arbeidstakernes organisasjoner. De ansattes organisasjoner har ved flere anledninger tatt opp forslag om slik avtaleregulering, men Statoil har ikke ønsket å binde seg til noen fastlåst ordning, og forslagene om tariffesting er blitt avvist.

- (16) Det må ha all formodning mot seg at Statoil i stedet skulle velge å forplikte seg overfor den enkelte ansatte. Pensjonsavtaler er meget langsiktige, og det er et åpenbart behov for å kunne foreta endringer og tilpasninger i ordningen. Det å forplikte seg direkte overfor den enkelte ansatte, ville ta bort all fleksibilitet, idet enhver justering ville forutsette tilslutning fra samtlige ansatte som deltar i ordningen.
- (17) De standard ansettelsesavtaler som ankemotpartene påberoper seg, kan ikke med rimelighet fortolkes slik at Statoil påtar seg noen forpliktelse til å opprettholde en bestemt løsning med hensyn til fremtidig regulering av løpende pensjoner. Allerede ordlyden viser at det ikke er tale om noe mer enn en faktisk orientering om de gjeldende ordninger. Avtalene må leses med den bakgrunn at det i hele perioden av lov og forskrift har fulgt en plikt for Statoil til å orientere om gjeldende vilkår i pensjonsordningene.
- (18) Det at Statoil har en attraktiv pensjonsordning, har systematisk blitt fremhevet ved rekruttering av nye medarbeidere. En slik karakteristikk av den gjeldende ordning er det utvilsomt dekning for uavhengig av om pensjonistene er sikret G-regulering eller ikke.
- (19) Den ankende part har nedlagt slik påstand:
- ”1. StatoilHydro ASA frifinnes.
 2. Ankemotpartene dømmes en for alle og alle for en til å betale sakens omkostninger for tingretten, lagmannsretten og Høyesterett til StatoilHydro ASA med det beløp Høyesterett fastsetter, og med tillegg av den til enhver tid gjeldende forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra oppfyllelsesfristen for Høyesteretts dom til betaling skjer.”
- (20) Hjelpeintervenienten, *Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)*, har fremhevet at den problemstilling saken reiser, er aktuell for en rekke bedrifter med høyst ulik økonomisk styrke. En rekke bedrifter har modifisert bestemmelser om regulering av pensjoner på tilsvarende måte som Statoil. Bakgrunnen for dette har blant annet vært at G-regulering ikke lenger reflekterer prisutviklingen, og at avkastningen på pensjonsmidlene de senere år har vært utilstrekkelig til å betale for slik regulering.
- (21) NHO har gitt sin tilslutning til det den ankende part har anført, og har dessuten særlig fremhevet:
- (22) Lagmannsretten har valgt et uriktig rettslig utgangspunkt for sine vurderinger. Det er ikke riktig å ta utgangspunkt i at det er inngått en avtale om pensjonsregulering, for deretter å vurdere om den ene part har forbeholdt seg en ensidig rett til å fravike den inngåtte avtale. Det riktige rettslige utgangspunkt må være om den enkelte pensjonist på individuelt avtalerettslig grunnlag har ervervet en ikke tidsbegrenset rett til å få de løpende pensjoner G-regulert. Spørsmålet er slik sett om Statoil har fraskrevet seg retten til å benytte den endringsadgang som er uttrykkelig vedtektsfestet.
- (23) Næringslivets Hovedorganisasjon har nedlagt slik påstand:
- ”1. StatoilHydro ASA frifinnes.
 2. Næringslivets Hovedorganisasjon tilkjennes sakens omkostninger av ankemotpartene med ansvar en for alle og alle for en, med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra oppfyllelsesfristen til betaling skjer.”

- (24) Ankemotpartene, *John Steinar Weltzien med flere*, har henholdt seg til lagmannsrettens dom, som hevdes å være riktig både i resultat og begrunnelse, og har for øvrig særlig fremhevet:
- (25) Den ankende parts påberopelse av at tjenstepensjonsordningen er en administrativ ordning, er ikke noe mer enn et navn på resultatet. Det kan ikke trekkes noen slutning fra en slik kategorisering.
- (26) De nærmere omstendigheter i saken viser at det over en årrekke var en felles partsforståelse med hensyn til hvilke rettigheter for de ansatte som fulgte av de inngåtte ansettelsesavtaler og den etablerte pensjonsordningen. Dette er i seg selv avgjørende og må føre til at ankemotpartene gis medhold.
- (27) Dersom retten ikke skulle finne tilstrekkelig bevis for å legge til grunn at også Statoil mente at det forelå en rettslig forpliktelse til å opprettholde G-regulering av løpende pensjoner, vil saken måtte avgjøres ut fra tradisjonell avtaletolkning, og det må foretas en totalvurdering som hensyntar alle relevante momenter. En rekke veletablerte tolkingsprinsipper får betydning for tolkingen.
- (28) Det er i det aktuelle tidsrom benyttet ansettelsesavtaler med noe ulik tekst, og for den enkelte av ankemotpartene kan saken på flere punkter stå i en noe ulik stilling. De særlige omstendigheter i saken medfører at det ikke er nødvendig å foreta en selvstendig vurdering i forhold til den enkelte ansatte. Både det tidligere og det nåværende regelverk for tjenstepensjoner forutsetter, med mindre modifikasjoner som ikke har noen praktisk betydning for saken, at ordningene gjøres gjeldende for alle ansatte. Det er slik sett tilstrekkelig at Statoil finnes å ha bundet seg i forhold til én av de ansatte til ikke å endre den innførte pensjonsordning.
- (29) Subsidiært, om den nødvendige binding til ikke å endre G-reguleringen ikke kan knyttes til den enkeltes ansettelsesavtale, gjøres det gjeldende at Statoil har bundet seg overfor de ansatte ved gjennom nærmere 30 år uten forbehold å ha meddelt de ansatte at pensjonene vil bli G-regulert. Slike meddelelser har i hele perioden vært gitt ved opplysninger i personalhåndbøker og annet informasjonsmaterieil, og det at løpende pensjoner vil bli G-regulert, er blitt aktivt anvendt ved rekruttering av nye medarbeidere. Disse forhold har betydning ved at de dokumenterer den felles partsvilje, og de har betydning for tolkingen av de inngåtte ansettelsesavtaler. Men den etablerte praksis og meddelelsene om denne til de ansatte gjennom et meget langt tidsrom, påberopes også som et selvstendig rettsstiftende forhold uavhengig av tolkingen av den enkelte ansettelsesavtale.
- (30) Allerede ordlyden i de ulike avtalestandarder som har vært benyttet, gir klare holdepunkter for at Statoil har forpliktet seg til å G-regulere de løpende pensjoner. For 1991-standardene følger det direkte av at det materiale som redegjør for denne reguleringen, er gjort til en del av avtalen. I forbindelse med overtakelsen av ansatte fra Mobil i 1987 var pensjonsspørsmålet sentralt, og redegjørelsen for regulering av pensjon var vedlagt i den mappe som ble utdelt da Statoil skulle orientere om ansettelsesbetingelsene.
- (31) I hele perioden har Statoil aktivt brukt pensjonsordningen i rekrutteringsøyemed. Det har vært fremhevet at den tilbudte lønn må sees i sammenheng med den særlig gunstige

- pensjonsordning. En slik oppfordring forutsetter at pensjonsordningen er en rettighet for den ansatte, og ikke noe som arbeidsgiver etter eget forgodtbefinnende kan endre.
- (32) Ansettelsesavtalene må ellers tolkes på bakgrunn av at G-regulering av pensjonene var fastsatt i henholdsvis forsikringsvilkår og vedtektene for pensjonskassen samt i de orienteringer Statoil ga de ansatte. De ansatte kunne hverken ved ansettelse eller siden oppfatte den samlede kommunikasjon fra Statoil på annen måte enn at G-regulering av de løpende pensjoner var en del av ansettelsesvilkårene.
- (33) Alminnelige tolkingsprinsipper må under enhver omstendighet føre til at Statoil anses forpliktet til G-regulering. Det er vel etablert og uomtvistet at en avtale ved uklarhet må tolkes mot den som har utformet den, og dette gjelder ganske særlig når det er denne part som besitter særskilt sakkyndighet på det aktuelle området. Også rimelighet tilsier at pensjonistene mottar slik regulering som de har hatt grunn til å forvente.
- (34) Det at det er tale om kollektive ordninger, er ikke til hinder for at Statoil kan pådra seg forpliktelser overfor den enkelte ansatte. Det er helt ordinært at pensjonsspørsmål, som utgjør en vesentlig del av den samlede kompensasjon for utført arbeid, forankres i den individuelle ansettelsesavtale. Det er rent faktisk ikke dekning for en anførsel om at disse spørsmål normalt reguleres ved tariffavtale. Det er systematisk nødvendig at Statoil anses bundet til pensjonsregulering. I motsatt fall forlattes prinsippet om ytelse mot ytelse. Det er ikke riktig at de ansattes organisasjoner deler Statoils oppfatning i saken, og organisasjonene har gitt økonomisk støtte til ankemotpartene for å få saken prøvd.
- (35) Det er over tid gjennomført mindre endringer i pensjonskassens vedtekter uten at det er reist innsigelser mot dette fra de berettigedes side. Det er naturlig at det oppstår behov for justeringer i et så langvarig avtaleforhold, men det kan klart ikke gi grunnlag for å endre de grunnleggende elementer i ordningen. Den tidligere mangel på innsigelser kan under ingen omstendighet føre til en utvidet endringskompetanse for Statoil når det gjelder andre spørsmål.
- (36) Ankemotpartene, John Steinar Weltzien med flere, har nedlagt slik påstand:
- ”1. **Lagmannsrettens dom stadfestes.**
 2. **StatoilHydro ASA plikter å erstatte ankemotpartenes saksomkostninger for Høyesterett.”**
- (37) *Jeg er kommet til* at anken må føre frem. Det kan etter mitt syn ikke legges til grunn at Statoil på avtalerettslig grunnlag, hverken ved inngåelse av ansettelsesavtaler eller på annen måte, har forpliktet seg til å opprettholde G-regulering av løpende pensjoner.
- (38) Jeg ser det som naturlig å ta utgangspunkt i at tjenestepensjon både etter de tidligere forskrifter gitt i medhold av skatteloven og etter foretakspensjonsloven er kollektive ordninger der lovgiver stiller krav om likebehandling av de ansatte. Dette medfører, ikke minst i bedrifter med mange ansatte, at det som utgangspunkt vil være lite naturlig å forankre de nærmere regler for ordningen i de individuelle ansettelsesavtaler.
- (39) Lovgivningen forutsetter da også at arbeidsgiver kan gjennomføre endringer i en etablert tjenestepensjonsordning. Fra dette utgangspunkt er det gjort den vesentlige reservasjon at

det ikke kan gjøres endringer som fører til reduksjon i opptjente rettigheter. I lov om foretakspensjon § 5-8 er dette uttrykt slik:

- ”(2) Det kan ikke gjennomføres endringer i pensjonsytelsene som medfører reduksjon av medlemmers rett til opptjent pensjon eller av premiereserve knyttet til opptjent pensjon på tidspunktet for endringen.
- (3) Det kan ikke foretas endring av beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen som medfører reduksjon av medlemmers rett til opptjent pensjon eller av premiereserve knyttet til opptjent pensjon på tidspunktet for endringen.”

- (40) Det er på det rene at hva som i den aktuelle ordning måtte være bestemt om regulering av løpende pensjoner, ikke har betydning for hva som kan anses som ”opptjent pensjon” i lovens forstand. Det fremgår entydig av lovens forarbeider at denne opptjening er knyttet til og begrenset til aktuell lønn, jf. Ot.prp. nr. 47 (1998–1999) side 85. Det alminnelige offentligrettslige utgangspunkt er altså at endringer kan gjennomføres med de begrensninger som følger av § 5-8.
- (41) Dette får den konsekvens at den fripolise som utstedes til den som avslutter ansettelsesforholdet før ved overgang til pensjon, ikke vil være påvirket av hva som måtte være bestemt om regulering av løpende pensjoner. Det er med andre ord på det rene at disse ansatte ikke vil ha noen fordel av hva som måtte være bestemt om slik regulering.
- (42) Det er et uttalt siktemål at det til enhver tid skal være balanse mellom pensjonsmidler og de samlede forpliktelser i ordningen. Dette ble særlig klart aksentuert i forbindelse med den overgang til lineær opptjening som ble gjennomført ved foretakspensjonsloven. Ved vedtakelsen av denne ble det vurdert om dette prinsipp skulle utvides til også å hensynta fremtidig lønnsutvikling, men forslag om dette ble forkastet. Det heter om dette i Ot.prp. nr. 47 (1998–99) side 153:

”Den norske Aktuarforening har anført at de opptjente pensjoner er definert statisk, og at det kan være grunn til å føre inn et dynamisk element ved at fremtidig lønn trekkes inn. Departementet vil peke på at både etter gjeldende regler og etter utvalgets forslag er det dagens lønn som danner utgangspunktet for de krav som stilles. Det er etter departementets syn ikke aktuelt å foreta en betydelig og prinsipiell omlegging av ordningen ved å krevne rettighetsopptjening eller premieinnbetaling basert på anslag om fremtidig lønnsutvikling.

Departementet vil trekke fram de betydelige fordelene som ligger i det lineære prinsipp, som fører til at opptjent pensjon enkelt kan avledes fra lønn og tjenestetid, og at innbetalt premiereserve til enhver tid skal være tilstrekkelig til å dekke disse rettighetene. En unngår med dette at premiebetaling skyves utover i tid. Det vil imidlertid ta noe tid før det lineære prinsipp er fullt gjeldende, jf overgangsreglene.”

- (43) Reglene om lineær opptjening gir særlig stort utslag anvendt på regulering av løpende pensjoner. I den utstrekning regulering skal skje utover det den faktiske avkastning på pensjonsmidlene gir grunnlag for, må forsikringstakeren innbetale midler til dekning av den oppregulerte pensjon, ikke bare for det aktuelle år, men for hele restperioden basert på beregnet levetid.
- (44) Lovgivers grunnforutsetning om at det til enhver tid skal være dekning for opptjente rettigheter, har ellers ført til at det i hele den aktuelle periode er gitt konservative regler for hvor høy forventet avkastning på pensjonsmidlene som kan hensyntas ved den forsikringstekniske beregning. Det at premiegrunnlagsrenten gjennomgående er stipulert lavere enn den faktiske avkastning som oppnås på pensjonsmidlene, medfører at det som

regel vil oppstå et overskudd, som for den premiereserve som er allokert til pensjonistene, kan anvendes til regulering av de løpende pensjoner. Frem til foretakspensjonsloven var ingen del av dette overskuddet sikret for de sikrede. Det kunne bestemmes at overskuddet i sin helhet skulle godskrives forsikringstakeren, og det ble gjort i ikke liten utstrekning.

- (45) De nye reglene i foretakspensjonsloven § 5-10 må sees på denne bakgrunn. Det følger nå av loven at overskudd på pensjonistenes premiereserve skal gå til oppregulering av pensjonene, dog slik at reguleringen ikke skal overstige G-regulering. Det fremgår av lovens forarbeider at det ble forutsatt at lovendringen langt på vei ville verdisikre de løpende pensjoner. I NOU 1998: 1 side 118 er dette uttrykt slik:

”Formålet med reglene om pensjonistenes overskuddsfond er å etablere en ordning for oppregulering av pensjoner under utbetaling, se nedenfor avsnitt 6.10. Midler i fondet skal hvert år benyttes til oppregulering, men kan ikke overstige den årlige oppregulering av folketrygdens grunnbeløp, jf utkastet § 11-2 tredje ledd og § 11-4. Således sikrer en at verdien av pensjonsutbetalingene til pensjonistene i store trekk følger lønns- og prisstigningen.”

- (46) Finansdepartementet sier i Ot. prp. nr. 47 (1998–99) side 143:

”Etableringen av pensjonistenes overskuddsfond bidrar i noen grad til regulering av pensjonene i takt med pris- og lønnsutviklingen. Departementet viser her til at midlene tilfaller pensjonistene så lenge dette er nødvendig for å sikre en regulering i samsvar med reguleringen av grunnbeløpet i folketrygden, (se lovforslaget §§ 8-5 annet ledd, 11-2 tredje ledd og 11-4). Det overskytende går til premiefondet.”

- (47) Uttrykksmåten er mer forsiktig, men essensen den samme. De nye reglene gis for å styrke pensjonistenes posisjon, og det fremgår at de nye regler langt på vei forutsettes å ville verdisikre de løpende pensjoner.
- (48) Pensjonsavtaler er gjennomgående av så lang varighet at det må forventes å oppstå behov for endringer. Dette tilsier et behov for i det minste en viss fleksibilitet med hensyn til tilpasning av ordningen. Dette hensynet er ikke godt forenlig med en ordning der ingen endring kan gjennomføres uten etter samtykke fra den enkelte ansatte. Det er ubestridt opplyst i saken at ansatte ved sine organisasjoner, i tarifforhandlinger har tatt opp spørsmålet om tariffesting av pensjonsordningen, men at Statoil ikke har ønsket en slik binding. Disse initiativ har følgelig ikke ført frem.
- (49) Ikke noe av det jeg har sagt så langt, utelukker at Statoil ved individuelle avtaler kan ha bundet seg overfor sine ansatte til å opprettholde G-regulering av løpende pensjoner. Det er i ulike sammenhenger påpekt at de alminnelige utgangspunkter må leses med det forbehold at avvikende løsninger kan være avtalt. Etter mitt syn innebærer imidlertid de forhold jeg har redegjort for, at det må antas å gjelde en viss presumpsjon for at arbeidsgiver, i dette tilfellet Statoil, ikke ved individuelle avtaler har gitt avkall på retten til å foreta endringer i pensjonsordningen for så vidt endringen ikke strider mot lov og ikke berører opptjente pensjoner.
- (50) Jeg skal med dette utgangspunkt foreta en gjennomgang av de øvrige påberopte tolkingsmomenter i saken.
- (51) Tolkingen må ta utgangspunkt i ordlyden i de ulike standardavtaler som er påberopt.

(52) I et ansettelsestilbud fra 1973 er det inntatt følgende bestemmelse om pensjon:

”Suppleringspensjon til Folketrygden etter anerkjent mønster og nærmere bestemmelse.”

(53) Denne formulering gir klart ikke noen støtte for at arbeidsgiver skulle ha forpliktet seg til G-regulering av løpende pensjoner. Noen konkret ordning var da heller ikke etablert da tilbudet ble gitt.

(54) I ansettelseskontrakt fra 1980 var det inntatt de følgende bestemmelser:

**”4. Bedriftsmessige pensjons- og forsikringsordninger
Bedriften har følgende ordninger som Arbeidstakeren vil bli innmeldt i i henhold til Bedriftens regler som Arbeidstakeren er orientert om:**

- a. Tilleggspensjon til folketrygden**
- b. Gruppelivsforsikring**
- c. Ulykkesforsikring**
- d. Reiserforsikring**

**5. Flyttekostnader
Flyttekostnader vil bli dekket i henhold til Bedriftens bestemmelser.**

13. Andre bestemmelser
...
Arbeidstakeren er forøvrig gjort kjent med gjeldende bestemmelser i Bedriftens personalhåndbok.
...”

(55) Denne ansettelsesavtalen bringer ved den inntatte henvisning til personalhåndboken, den etablerte ordning inn i avtaleforholdet. Jeg finner som lagmannsretten at det må legges til grunn at personalhåndboken også på dette tidspunkt hadde følgende opplysning om regulering av løpende pensjoner:

”Løpende pensjonsytelser blir regulert i takt med folketrygdens grunnbeløp.”

(56) Jeg kan imidlertid ikke se at den omstendighet at det er gitt opplysninger om den aktuelle reguleringsbestemmelse, er et moment som med tyngde støtter den forståelse at Statoil skulle være avskåret fra senere å endre den ordning det er henvist til.

(57) Ved ansettelsene av de tidligere Mobilansatte i 1987 ble det gitt en generell skriftlig orientering. Det var i orienteringen inntatt følgende punkt:

”PENSJONS- OG FORSIKRINGSORDNINGER

Opptjente rettigheter i Mobils tilleggspensjonsordning blir godskrevet fullt ut ved overgang til Statoils tilleggspensjonsordning. Vi viser forøvrig til vedlagte brosjyre om Statoils pensjons- og forsikringsordninger.”

(58) Den brosjyren som det vises til i siste setning i sitatet, heter ”Personalinformasjon for Statoil – Forsikringsordninger”, hvor en finner blant annet følgende opplysninger:

”Forsikringsordninger

I GENERELT

Selskapet opprettet i 1974 en ordning for selskapets ansatte som kommer som et tillegg til folketrygden. Ordningen er sammensatt av en kollektiv pensjonsforsikring, en gruppelivsforsikring og en kollektiv ulykkesforsikring.

Det er inngått en samarbeidsavtale om den kollektive pensjonsforsikringen og gruppelivsforsikringen med følgende tre livsforsikringsselskaper:

Samvirke Livsforsikring A/S

Norske Folk, gjensidige livsforsikringsselskap

Norsk Kollektiv Pensjonskasse A/S (NKP)

Samvirke er førsteassurandør for de forsikringer som er etablert i de samarbeidende selskaper. Alle beregninger og registreringer blir fortatt i Samvirke, og alle henvendelser vedrørende forsikringsordningen skjer til dette selskapet.

Den kollektive ulykkesforsikringen er etablert i Forsikringsaktieselskapet Vesta.

...

Pensjonsforsikringen

XII Regulering av løpende pensjoner

Løpende pensjonsytelser blir regulert i takt med folketrygdens grunnbeløp.

XIII Premie

Statoil betaler hele premien for pensjonsforsikringen.”

- (59) Det er etter mitt syn ikke grunn til å vurdere dette avtaleverket på annen måte enn ansettelsesavtalen fra 1980, som langt på vei var bygget opp på samme måte.
- (60) Endelig er det fremlagt en ansettelseskontrakt fra 1991 som er noe avvikende. Den inneholder blant annet følgende bestemmelser:

”4. **Bedriftsmessige pensjons- og forsikringsordninger**

Bedriften har følgende ordninger som Arbeidstakeren vil bli innmeldt i i henhold til Bedriftens regler som Arbeidstakeren er orientert om:

- a. Tilleggspensjon til folketrygden
- b. Gruppelivsforsikring
- c. Ulykkesforsikring
- d. Reiseforsikring

5. **Flyttekostnader**

Flyttekostnader vil bli dekket i henhold til Bedriftens bestemmelser.

6. **Dekning av reise- og diettutgifter, herunder også godtgjørelse for bruk av egen bil**

Ved reiser i Bedriftens tjeneste refunderes reise- og diettutgifter etter Bedriftens til enhver tid gjeldende reiseregulativ

8. **Kompensasjon ved opphold på borerigger/fartøy.
Kompensasjon for heimevaktjeneste**

Arbeidstakeren er berettiget til kompensasjon for heimevaktjeneste og kompensasjon ved opphold på borerigger/fartøy i henhold til de til enhver tid gjeldende bestemmelser for Bedriften.”

- (61) Ankemotpartene har særlig for denne ansettelsesavtalen vist til at punkt 4 på bakgrunn av reservasjonen ” til enhver tid gjeldende” inntatt i punktene 6 og 8, motsetningsvis må forstås slik at de aktuelle pensjonsordninger ikke kan endres av arbeidsgiver. Denne slutning på grunnlag av det ulike ordvalg svekkes imidlertid i betydelig grad ved at det ikke i punkt 5 er inntatt noen reservasjon, selv om det i forhold til flyttekostnader neppe kan være tvil om at det er de til enhver tid gjeldende regler som får anvendelse.
- (62) Jeg konkluderer etter dette at ingen av de fremlagte ansettelseskontrakter gir noe egentlig holdepunkt for at Statoil overfor de aktuelle arbeidstakere skulle ha påtatt seg en forpliktelse til å opprettholde G-reguleringen. At det henvises til ordningen i avtalene, kan ikke tillegges særlig vekt i denne sammenheng. Det er uomtvistet hva som har vært den gjeldende ordning. Spørsmålet er om Statoil har gitt avkall på sin rett til å foreta endringer, og i den relasjon gir avtalene ikke klar veiledning.
- (63) Statoil har fremhevet at endringen av pensjonskassens vedtekter i 2002 skjedde med tilslutning fra alle styrerepresentanter utpekt av de ansatte, og at dette viser at de ansattes representanter var fullt innforstått med Statoils endringskompetanse. Jeg finner ikke å kunne tillegge dette noen vekt. Den aktuelle vedtektsendring ble overfor styret presentert på en måte som gjorde det nærliggende å oppfatte situasjonen slik at det fulgte av lov om foretakspensjon at vedtektene måtte endres.
- (64) Det er på det rene at Statoil har benyttet den attraktive pensjonsordningen aktivt ved rekruttering av nye medarbeidere. Pensjonsordningen er i denne sammenheng av Statoil trukket inn som en del av den samlede lønns pakke. Det er neppe tvilsomt at ansettelsesavtalene må forstås på denne bakgrunn, og at Statoil ved dette har avskåret seg fra å avvikle tjenestepensjonsordningen. Som ankemotpartene særskilt har fremhevet, følger det da også at det må gjelde begrensninger med hensyn til hvilke endringer Statoil vil kunne foreta. Statoil har erkjent at det blant annet i rekrutteringssammenheng er fremhevet at de ansatte får en særlig god pensjonsordning, og jeg kan vanskelig se at Statoil ville kunne gjøre endringer som undergraver en slik karakteristikk, i hvert fall hvis en slik endring ikke tilsies av sterke hensyn, som ikke er aktuelle i nærværende sak.
- (65) Et forhold som også taler for ankemotpartenes standpunkt, er at fordelene ved regulering av de løpende ytelser først får aktuell betydning når den ansatte er blitt pensjonist. Det kan med en viss rett anføres at det er en forutsetning for at den ansatte skal kunne vektlegge denne ”fordelen” ved vurderingen av de samlede ansettelsesvilkår, slik det i noen utstrekning er lagt opp til fra Statoils side, at en endring ikke gjennomføres for allerede opptjente pensjoner, men avgjørende kan dette ikke være.
- (66) Det er andre forhold enn G-regulering av løpende pensjoner som særlig rettferdiggjør at pensjonsordningen ble fremhevet som god. Av vesentlig større betydning var at Statoil betalte alle kostnader ved ordningen, og at det ikke gjaldt noen begrensning med hensyn til opptjeningsgrunnlag, hverken i form av knekkpunkt (aktuelt og av vesentlig betydning frem til begrensningen falt bort i år 2000) eller i form av et tak på 12 G.
- (67) De forklaringer som er gitt av en rekke av ankemotpartene, gir heller ikke grunnlag for å slutte at G-regulering ble opplevd å være av særlig betydning. Forklaringene knytter seg i

stor utstrekning til den periode da G-regulering innebar en kompensasjon som i rimelig grad fulgte den løpende prisstigning. Henvisninger til at man følte seg trygge ved å få statens regler, er heller ikke avklarende i denne sammenheng. Flere av forklaringene knytter seg til perioden før praksis med G-regulering av ytelsene fra Statens pensjonskasse ble innført, og fortsatt gjelder at pensjonistene i staten ikke har rettskrav på at G-regulering av ytelsene skal opprettholdes. Det kan etter mitt syn vanskelig legges til grunn noe utover at enkelte av ankemotpartene merket seg at de løpende pensjoner ville bli regulert, og at de vektla dette.

- (68) Ved vurderingen av hvor langt Statoils endringskompetanse rekker, må det da ha betydning at det i 2002 hadde inntrådt den endring at G-regulering av politiske grunner hadde frigjort seg fra utviklingen i konsumprisindeksen. I 2002 økte grunnbeløpet med 5,47 % på tross av at prisstigningen var mindre enn 1 %. Denne utviklingen har for øvrig fortsatt frem til i dag. Slik sett kan det sies at G-regulering ville innebære en ikke forventet overkompensasjon i forhold til den sikring av kjøpekraft som må ha vært siktemålet.
- (69) Den ordning Statoil har innført, samsvarer fullt ut med den ordning for sikring av kjøpekraft som lovgiver innførte ved lov om foretakspensjon. Den tidligere avtalefrihet hadde ført til at all meravkastning i en rekke tilfeller var forbeholdt forsikringstakeren og ikke de sikrede. Selv om dette ikke var situasjonen i Statoil, må det etter mitt syn tillegges vekt ved vurderingen av Statoils endringskompetanse at ordningen også etter den omtvistede endring samsvarer med den ordning lovgiver innførte etter å ha avveiet forsikringstakers og de sikredes interesser. Rent faktisk må lovens ordning også forutsettes langt på vei å gi grunnlag for verdisikring av de løpende pensjoner.
- (70) Ankemotpartene har også påberopt at anvendelse av alminnelige tolkingsprinsipper må føre til at avtalene må tolkes mot Statoil, og føre til at Statoils endringskompetanse ikke kan anses så vidtrekkende at endringen av regulering av de løpende pensjoner må aksepteres. Jeg kan ikke se at de påberopte tolkingsprinsipper kan tillegges nevneverdig vekt. Det er ikke noen egentlig tvil knyttet til utformingen av de ulike avtaledokumenter, og det avgjørende for tolkingen blir, i fravær av klar avtale om bortfall av den alminnelige endringskompetanse, de systembetragtninger jeg har redegjort for innledningsvis. Med dette utgangspunkt finner jeg at de omstendigheter ankemotpartene har påberopt seg, ikke gir grunnlag for å forstå noen av de aktuelle ansettelsesavtaler slik at Statoils endringskompetanse ikke omfatter den foretatte endring av reguleringen av de løpende pensjoner.
- (71) Jeg finner det klart at det ikke er grunnlag for å etablere en privatrettslig forpliktelse overfor ankemotpartene uavhengig av den enkelte ansettelsesavtale. Subsidiært er det anført at den langvarige praksis og den løpende orientering gjennom personalhåndbøker og direkte henvendelser fra selskapet må føre til at selskapet anses forpliktet til å videreføre G-regulering av løpende pensjoner. Anførselen er imidlertid vanskelig forenlig med den endringskompetanse som gjennom hele perioden har vært tillagt Statoil/Statoils pensjonskasse ved regelverket for de ulike ordninger. Også i denne sammenheng får Statoils opplysningsplikt under de ulike ordninger betydning. Jeg tilføyer for fullstendighetens skyld at den praksis det refereres til, ikke fremstår som like omfattende som dens varighet kunne tilsi. I de første årene hadde Statoil ikke pensjonister, og antall pensjonister var lenge ubetydelig. Det var i det meste av den aktuelle tidsperiode godt samsvar mellom G-regulering og prisutviklingen, og endelig mangler det opplysninger

om, og i tilfelle i hvilket omfang, Statoil før vedtektsendringen i 2002 måtte foreta innbetalinger til dekning av den da gjeldende G-regulering.

- (72) Jeg er etter dette kommet til at anken fører frem, og ankemotpartene må etter lovens hovedregel erstatte Statoil sakens omkostninger for alle retter samt NHOs omkostninger for Høyesterett. Jeg ser ikke grunn til å endre tingrettens omkostningsavgjørelse. For lagmannsretten er det krevd kr 200 122, hvorav 190 000 utgjør salær. For Høyesterett er det av Statoil krevd kr 277 801, hvorav kr 250 000 utgjør salær, og fra NHOs side er det krevd kr 60 000, som i sin helhet utgjør salær. Omkostningsoppgavene legges til grunn.
- (73) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Tingrettens dom stadfestes.
2. I saksomkostninger for lagmannsretten og for Høyesterett betaler John Steinar Weltzien og de øvrige ankemotparter én for alle og alle for én til StatoilHydro ASA 477 923 – firehundreogsyttisytusenihundreogtjuetre – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.
3. I saksomkostninger for Høyesterett betaler John Steinar Weltzien og de øvrige ankemotparter én for alle og alle for én til Næringslivets Hovedorganisasjon 60 000 – sekstitusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.

- (74) Dommer **Flock:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (75) Dommer: **Bruzelius:** Likeså.
- (76) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (77) Dommer **Coward:** Likeså.

(78) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Tingrettens dom stadfestes.
2. I saksomkostninger for lagmannsretten og for Høyesterett betaler John Steinar Weltzien og de øvrige ankemotparter én for alle og alle for én til StatoilHydro ASA 477 923 – firehundreogsyttisyvtusenihundreogtjuetre – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.
3. I saksomkostninger for Høyesterett betaler John Steinar Weltzien og de øvrige ankemotparter én for alle og alle for én til Næringslivets Hovedorganisasjon 60 000 – sekstitusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.

Riktig utskrift bekreftes: